

УДК 657.1:005:330.131.7

Ксендзук В.В., аспірант Житомирського державного технологічного університету

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ОБЛІКОВОГО ПЕРСОНАЛУ: ВПЛИВ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЦІНОВИМИ РИЗИКАМИ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто питання організації роботи облікового персоналу з врахуванням впливу системи управління цінновими ризиками. Ідентифіковано рівні взаємодії системи управління цінновими ризиками і підсистеми бухгалтерського обліку хеджування (теоретичний; практичний: обліковий, аналітичний та контрольний). Це є основою формування комунікаційних взаємозв'язків на підприємстві. Також запропоновано внести змін до Класифікатора професій в частині доповнення професійними назвами робіт в сфері управління ризиками. Розроблена матриця внутрішніх комунікаційних зв'язків системи управління цінновими ризиками і підсистеми бухгалтерського обліку хеджування в розрізі діапазонів відповідальності працівників. Наведені пропозиції характеризують якісно нові функціональні властивості системи управління на підприємстві. Застосування даних пропозицій в практичній діяльності суб'єктів господарювання створює можливості для ефективного досягнення цілей діяльності підприємства.

Ключові слова: хеджування, організація бухгалтерського обліку, управління ризиками, бухгалтер.

Табл. 3, рис. 1, літ. 11.

Ксендзук В.В.

ОРГАНИЗАЦИЯ РАБОТЫ УЧЕТНОГО ПЕРСОНАЛА: ВЛИЯНИЕ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ЦЕНОВЫМИ РИСКАМИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье рассмотрены вопросы организации работы учетного персонала с учетом влияния системы управления ценовыми рисками. Идентифицированы уровни взаимодействия системы управления ценовыми рисками и подсистемы бухгалтерского учета хеджирования (теоретический; практический: учетная, аналитический и контрольный). Это является основой формирования коммуникационных взаимосвязей на предприятии. Также предложено внести изменения в Классификатор профессий в части дополнения профессиональными названиями работ в области управления рисками. Разработана матрица внутренних коммуникационных связей системы управления ценовыми рисками и подсистемы бухгалтерского учета хеджирования в разрезе диапазонов ответственности работников. Приведенные предложения характеризуют качественно новые функциональные свойства системы управления на предприятии. Применение данных предложений в практической деятельности субъектов хозяйствования создает возможности для эффективного достижения целей деятельности предприятия.

Ключевые слова: хеджирование, организация бухгалтерского учета, управление рисками, бухгалтер.

Ksendzuk V.

APPLICATION OF HEDGING AND ITS INFLUENCE ON INDICATORS OF FINANCIAL STATEMENTS: ANALYTICAL ASPECTS

Issues of formation of information provision process of hedge accounting as well as economic analysis have been considered in the article, that is the basis of the relevant decision-making in the risk management system of enterprises' activities. Application of analysis and synthesis, grouping and summarizing promoted revealing of lacks in existing order hedge accounting reflection. That's why directions of improvement of the hedge accounting in terms of its transactions have been given.

Based on this analytical support has been analyzed and the necessity of improving the entity's financial statements concerning the formation of indicators of accounting for hedging has been grounded (in particular, about the transactions with hedging instruments and hedge items).

Results of the investigations in the field of issues of reflection in the financial statements information about hedging transactions have been considered.

Financial statement articles have been characterized taking into account the following suggestions concerning the improvement the process of accounting information formation about the transactions with hedging instruments and hedge items. This made it possible to analyze the changes in the enterprise activities in the condition of management's positive decision about usage of hedging with the aim of price risk management. Thus, character of changes in the financial and economic status of the entity has been grounded through indicators of business activity, solvency, financial stability and profitability.

Implementation of economic analysis of business activity is one of the major challenges for the effective management of price risk. This requires the formation of a reliable and complete accounting reflection of hedging

transactions. Therefore, the given suggestions of hedge accounting improvement are of great practical importance for the formation of information in the financial statements. This, in turn, provides reliability, understandability, comparability and relevance of analytical support.

Key words: hedging; financial statements; risk management; accounting; financial instruments.

Постановка проблеми. Розвиток системи управління підприємства, розширення функцій та завдань управлінського персоналу вимагають зміщення акцентів працівників облікової підсистеми від здійснення чисельних процесів обробки даних, що досягається завдяки комп'ютерній техніці, до забезпечення реалізації цілей суб'єкта господарювання через формування інформаційних потоків для різних груп заінтересованих користувачів. Таким чином, встановлення принципів і стандартів бухгалтерського обліку відбувається виходячи з того, що його організація передбачає врахування мети створення та діяльності підприємства.

Кожна ланка організаційної структури підприємства повинна бути направлена на вирішення одного завдання – реалізація цілей суб'єкта господарювання. Адже тільки тоді, підприємство зможе ефективно використовувати власні та залучені ресурси, розробляти успішні стратегічні та тактичні планові програми, здійснювати перспективні прогнози відповідно до різних напрямів діяльності, проводити економічну та соціальну політику, а також забезпечувати виконання основних принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності (насамперед, безперервність діяльності, обачність, послідовність тощо).

В різні періоди розвитку діяльності, зі зміною зовнішнього середовища підприємства повинна змінюватися і його організаційна структура. На сьогодні реалізація принципу безперервності діяльності суб'єктів господарювання неможлива без формування та функціонування системи управління діяльністю підприємства в сфері реагування на ризики.

Наприкінці 2013 року під час III щорічної конференції “Гроші для бізнесу, бізнес для грошей”, яку організує Інвестиційний холдинг Pro Capital Group, за підтримки Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Олег Ткаченко, голова управління ПАО “Українська біржа”, висловив думку, що в найближчий час одним з головних завдань є впровадження валютного хеджування [1]. Адже сучасний стан фінансового ринку України є нерозвиненим та не надає можливості вітчизняним суб'єктам господарювання здійснювати управління ризиками діяльності.

На відміну від вітчизняної економіки, міжнародні компанії мають більше можливостей в сфері управління ризиками. Все більшого розповсюдження та актуальності набуває хеджування ризиків, що використовується з метою уникнення або зменшення впливу на діяльність ризиків (зокрема, таких як: валютні, товарні, відсоткові та портфельні). Зокрема, в США за квітень 2013 р. порівняно з квітнем 2010 р. найбільше зростання спостерігалось форвардних торгівельних угод – на 105 %. Торгівля валютними опціонами збільшилася на 87 %, валютними свопами – на 34 % [2, с. 3]. В середньому у квітні 2013 р. обсяги торгівлі валютними фінансовими інструментами склали 1263 млрд. дол., що на 46 % більше порівняно з квітнем 2010 р. [2, с. 1].

Мета наукової статті. З метою забезпечення емерджентності системи управління суб'єктів господарювання, тобто виявлення її якісно нових функціональних властивостей, доцільно розглянуто у взаємозв'язку формування і функціонування системи управління цінними ризиками та її підсистеми бухгалтерського обліку операцій хеджування, зокрема в розрізі виділення в організаційній структурі підприємства відділів управління (посади менеджера в сфері ризиків) та бухгалтерської служби (посади бухгалтера з обліку операцій хеджування). Також такий підхід дасть можливість дослідити вплив здійснення операцій хеджування на організацію бухгалтерського обліку на підприємстві, що дозволить виділити напрямки подальших досліджень в сфері облікового організаційно-методичного забезпечення всього процесу хеджування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження ґрунтується на основних наукових досягненнях вчених, що розглядали в своїх працях питання: організації бухгалтерського обліку в частині організаційної складової – вибір форми ведення бухгалтерського обліку, правовий статус бухгалтера (М.Т. Білуха, О.П. Войналович, М.В. Кужельний, А.М. Кузьмінський, О.В. Олійник, В.В. Сопко, М.М. Шигун, С.М. Шулепова та ін.); побудови організаційних структур підприємства, в т.ч. відділу управління ризиками господарської діяльності (В.Н. Тренев, В.В. Вітлінський, С.М. Клименко, О.С. Дуброва, В.В. Лук'янова, Т.В. Головач), а також проблеми організації обліку операцій хеджування (М.Ю. Анікеєв [3], К.В. Бойко [4], Г.Є. Крохічева [5]).

Результати дослідження. Враховуючи особливості здійснення операцій хеджування суб'єктами господарювання, метою управління цінними ризиками є забезпечення реалізації стратегічних та тактичних цілей підприємства через збереження активів, адаптацію діяльності до змін внутрішнього і зовнішнього середовища, попередження, уникнення чи мінімізацію цінних (валютних, товарних, відсоткових і портфельних) ризиків при дотриманні балансу інтересів всіх груп заінтересованих сторін.

Функціонування системи управління цінними ризиками на підприємстві сприяє забезпеченню:

нейтралізації впливу валютних, відсоткових, товарних та портфельних ризиків; фінансової стійкості суб'єкта господарювання; стабільності його розвитку; підвищенню обґрунтованості прийняття рішень в ризиковій ситуації; покращенню фінансового стану за рахунок здійснення всіх видів діяльності в контрольованих умовах.

На підставі проведеного дослідження особливостей формування системи управління цінними ризиками на підприємстві визначено рівні взаємодії системи управління і підсистеми обліку хеджування (як методу управління ризиками суб'єкта господарювання) (рис. 1).

Рівні взаємодії системи управління цінними ризиками і підсистеми бухгалтерського обліку хеджування є основою формування комунікаційних взаємозв'язків на підприємстві. На підставі ідентифікованих рівнів взаємодії системи управління та результатів дослідження теоретичних основ бухгалтерського обліку процесу хеджування потрібно визначити основні завдання бухгалтера з обліку операцій хеджування.

Рис. 1. Рівні взаємодії системи управління цінними ризиками і підсистеми бухгалтерського обліку хеджування

Відповідно до п. 7 ст. 8 Розділу III ЗУ “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” головний бухгалтер або особа, на яку покладено ведення бухгалтерського обліку підприємства:

- забезпечує дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання і подання у встановлені строки фінансової звітності;
- організує контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій;
- бере участь в оформленні матеріалів, пов’язаних з нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки і псування активів підприємства;
- забезпечує перевірку стану бухгалтерського обліку у філіях, представництвах, відділеннях та інших відокремлених підрозділах підприємства [6].

Білоруський вчений А.Н. Сушкевич вказує, що в сфері організації бухгалтерського обліку головний бухгалтер повинен: забезпечити побудову та подальше удосконалення системи інформаційного забезпечення, планування і контролю; сприяти щоденному функціонуванню обліку [7, с. 44].

Зокрема, проф. Я.В. Соколов вказує, що будь-яка категорія у бухгалтерському обліку відображає і приховує інтереси певних осіб, зайнятих в господарському процесі. Справжнім бухгалтером вчений називає суддю осіб, які беруть участь у господарському процесі, особу, здатну побачити за документами інтереси різних осіб [8, с. 7].

Як зазначає проф. Г.Г. Кірейцев [9, с. 3], бухгалтер з технічного працівника перетворюється на активного контролера. Це зумовлено тим, що робота бухгалтера передбачає перевірку достовірності та об’єктивності облікової інформації, аналіз звітних даних, підготовку інформації для прийняття відповідних управлінських рішень.

Окрім здійснення контролю, бухгалтерська служба може забезпечувати проведення аналізу облікових даних і показників звітності.

Керуючись основними функціями бухгалтера, передбаченими чинним законодавством, та не применшуючи значущості досліджень науковців в сфері організації роботи бухгалтера, встановлено діапазон відповідальності бухгалтера з обліку операцій хеджування:

- розробка положень облікової політики підприємства в частині бухгалтерського обліку процесу

хеджування;

- участь в розробці планів і програм управління цінovими ризиками, в прийнятті управлінських рішень щодо ефективності здійснення хеджування;
- аналіз ситуацій на строковому та реальному ринках щодо інструментів та об'єктів хеджування;
- забезпечення здійснення документообороту на підприємстві, в т.ч. розробка та складання первинних документів, що підтверджують здійснення операцій купівлі-продажу інструментів та об'єктів хеджування, відкриття та користування банківськими рахунками (для операцій хеджування), визнання доходів та витрат, визначення фінансового результату за операціями хеджування, а також ефективність хеджування;
- документування та облікове відображення змін справедливої вартості чи грошових потоків об'єкту та інструменту хеджування;
- вибір методичного забезпечення бухгалтерського обліку в розрізі видів та способів, інструментів та об'єктів, а також способу оцінки ефективності хеджування;
- систематичне спостереження, групування та накопичення поточної інформації у бухгалтерському обліку щодо стану та руху об'єкту та інструменту хеджування з використанням балансових та позабалансових рахунків бухгалтерського обліку;
- формування системи реєстрів аналітичного та синтетичного обліку в частині операцій хеджування;
- накопичення та узагальнення достовірної, повної, своєчасної інформації щодо результатів здійснення операцій хеджування у вигляді різних видів звітності (фінансової, управлінської) для зовнішніх та внутрішніх груп заінтересованих осіб;
- здійснення контрольних дій за реалізацією операцій хеджування та формування звітів щодо результатів контролю.

Визначені завдання облікових працівників є необхідною умовою організації та ведення бухгалтерського обліку. Як зазначає О.А. Лаговська [10, с. 167] в своєму монографічному дослідженні, бухгалтерський облік є основною інформаційно-комунікаційною підсистемою управління. Саме тому на сьогодні є актуальним питання комунікаційної взаємодії системи управління цінovими ризиками та підсистеми бухгалтерського обліку процесу хеджування. Адже, ефективність здійснення діяльності підприємства та можливість досягнення його цілей залежить від ефективності системи управління, на формування та функціонування якої впливають її підсистеми, в т.ч. і підсистема бухгалтерського обліку.

Для забезпечення виконання мети на підприємстві потрібно сформувати організаційно-структурну одиницю, яка б виконувала завдання, скеровані на управління цінovими ризиками. Тому вважаємо, що доцільно передбачити на рівні законодавства відповідні професії. Зокрема, пропонуємо внести зміни до розділу 5 Класифікація професій Класифікатора професій ДК 003:2010 (табл. 1).

Таблиця 1. Зміни до розділу 5 Класифікація професій Класифікатора професій ДК 003:2010

Код	Класифікація професій відповідно до чинного законодавства	Код	Класифікація професій відповідно до запропонованих змін
146	Менеджери (управителі) у фінансовій діяльності	146	Менеджери (управителі) у фінансовій діяльності
1469	Менеджери (управителі) в інших видах фінансового посередництва	1469	Менеджери (управителі) в інших видах фінансової діяльності
не передбачено		1469.1	Менеджери (управителі) в інших видах фінансового посередництва
не передбачено		1469.2	Менеджери (управителі) в сфері ризиків

Відповідно до запропонованих змін потрібно переглянути перелік професійних назв робіт за кодами професій, що визначені в Додатку А до Класифікатора професій ДК 003:2010 (табл. 2).

Таблиця 2. Зміни до Додатку А до Класифікатора професій ДК 003:2010

КОД КП	Професійна назва роботи відповідно до чинного законодавства	КОД КП	Професійна назва роботи відповідно до запропонованих змін
1469	Менеджер (управитель) із фінансового посередництва	1469.1	Менеджер (управитель) із фінансового посередництва
не передбачено		1469.2	Менеджер (управитель) в сфері ризиків
не передбачено		1469.2	Менеджер (управитель) в сфері аналізу та моніторингу ризиків
не передбачено		1469.2	Менеджер (управитель) в сфері планування і хеджування ризиків
не передбачено		1469.2	Менеджер (управитель) в сфері контролю ризиків

Зокрема, запропоновано включити до Класифікатора професій ДК 003:2010 наступні професійні назви робіт: менеджер (управитель) в сфері ризиків, менеджер (управитель) в сфері аналізу та моніторингу ризиків, менеджер (управитель) в сфері планування і хеджування ризиків, менеджер (управитель) в сфері контролю ризиків. Адже сформована система управління цінovими ризиками повинна вирішувати практичні питання, пов'язані з виявленням і оцінкою ризику, веденням статистичної та реєстраційної обробки, розробкою та реалізацією методів управління цінovими ризиками – здійснення хеджування.

Тому на підставі проведеного дослідження розроблено матрицю горизонтальних відносин між бухгалтером та менеджерами (управителями) в сфері ризиків в системі управління підприємством з врахуванням діапазонів відповідальності кожного з них (табл. 3).

Дана матриця розроблена для лінійної структури бухгалтерської служби. Якщо на підприємстві прийнята функціональна структура, то в даній матриці доцільно передбачити діапазони відповідальності кожної з посад бухгалтерів, що пов'язані з обліковим забезпеченням операцій хеджування.

Зазначимо, що дана матриця представляє внутрішні комунікаційні зв'язки на підприємстві тільки на оперативному рівні. Також суб'єкт господарювання повинен забезпечити організацію тактичного та стратегічного рівня комунікаційних зв'язків. Тактичний рівень характеризує взаємовідносини між вищими керівними структурними органами підприємства (керівники підприємств, установ та організацій) та передбачає прийняття рішень в сфері здійснення хеджування. Комунікаційні зв'язки на стратегічному рівні передбачають організацію та контроль керівниками функціональних підрозділів (головний менеджер, головний бухгалтер) роботи підпорядкованих їм працівників.

Використання запропонованої матриці внутрішніх комунікаційних зв'язків забезпечує формування синхронності у взаємодії системи управління цінovими ризиками і підсистеми бухгалтерського обліку хеджування, що виключає дублювання інформації та забезпечує внутрішньосистему узгодженість і раціоналізацію роботи працівників.

Адже, як зазначає в своїх наукових дослідженнях російський вчений В.Н. Тренев [11, с. 34] основними типовими недоліками організаційної структури (властиві більш ніж 70 % підприємств) є: наявність багатьох заступників Генерального директора і Директорів з розмитими і пересіченими діапазонами відповідальності; відсутність служби управління змінами, саме яка визначає, в конкретний момент часу, орієнтацію організації на вимоги зовнішнього середовища.

Також перевагами існування комунікаційної взаємодії між управлінням та бухгалтерським обліком є налагодження відповідного зворотного зв'язку у вигляді інформаційних потоків, що забезпечує формування достовірної, повної та зрозумілої інформації для груп заінтересованих осіб.

Висновки та пропозиції. Отже, на підставі проведеного дослідження взаємозв'язку формування і функціонування системи управління цінovими ризиками та її підсистеми бухгалтерського обліку операцій хеджування визначено мету управління цінovими ризиками суб'єкта господарювання та ідентифіковано рівні взаємодії системи управління цінovими ризиками і підсистеми бухгалтерського обліку хеджування (теоретичний та практичний: обліковий, аналітичний, контрольний), що є основою формування комунікаційних взаємозв'язків на підприємстві. Тому з метою визначення інформаційних потоків між бухгалтером та менеджерами (управителями) в сфері ризиків встановлено діапазон відповідальності бухгалтера з обліку операцій хеджування. Розроблена матриця внутрішніх комунікаційних зв'язків системи управління цінovими ризиками і підсистеми бухгалтерського обліку хеджування в розрізі діапазонів відповідальності працівників характеризує якісно нові функціональні властивості системи управління на підприємстві. Пропозиції щодо функціонування системи управління цінovими ризиками та підсистеми бухгалтерського обліку процесу хеджування мають синергетичний ефект, а їх застосування в практичній діяльності суб'єктів господарювання створюватиме можливості для ефективного досягнення цілей діяльності підприємства.

Перспективами подальших досліджень в сфері облікового організаційно-методичного забезпечення процесу хеджування є дослідження зовнішніх комунікаційних зв'язків в сфері хеджування з врахуванням організації бухгалтерського обліку в частині формування документального підтвердження здійснення операцій з управління цінovими ризиками.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. В ближайшее время одной из главных задач является внедрение валютного хеджирования, – “Украинская биржа” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://finance.rbc.ua/rus/v-blizhayshee-vremya-odnoy-iz-glavnyh-zadach-yavlyaetsya-vnedrenie-20112013155400>.
2. The Foreign Exchange and Interest Rate Derivatives Markets: Turnover in the United States, April 2013 [Електронний ресурс] // Federal Reserve Bank of New York. – Режим доступу: <http://www.ny.frb.org/markets/pdf/2013triennialreport.pdf>.

Таблиця 3. Матриця внутрішніх комунікаційних зв'язків системи управління цінovими ризиками і підсистеми бухгалтерського обліку хеджування в розрізі діапазонів відповідальності працівників

Посада	Бухгалтер з обліку операцій хеджування	Менеджер (управитель) в сфері аналізу та моніторингу ризиків	Менеджер (управитель) в сфері планування і хеджування ризиків	Менеджер (управитель) в сфері контролю ризиків
Бухгалтер з обліку операцій хеджування	×	ВІП для бухгалтера: результати аналізу та моніторингу ризиків; сформована система аналітичних показників, що характеризують процес хеджування	ВІП для бухгалтера: документація про стратегію хеджування та цілі управління ризиком; інформація про інструмент, вид та спосіб хеджування; отримання консультацій в сфері ризиків та хеджування; дані документів з питань управління ризиками; звітність про управління цінovими ризиками	ВІП для бухгалтера: пропозиції щодо удосконалення процесу хеджування; результати контролю грошових потоків за операціями хеджування та за виконанням контрактів з фінансовими інструментами, а також про законність та доцільність здійснення операцій хеджування
Менеджер (управитель) в сфері аналізу та моніторингу ризиків	ВІП для менеджера: облікові дані, що характеризують процес хеджування; звітність попередніх звітних періодів	×	ВІП для менеджера в сфері аналізу та моніторингу ризиків: план і програми управління цінovими ризиками; дані про вибір інструменту, виду та способу хеджування; пропозиції за результатами аналізу і моніторингу стану ризиків; консультаційна підтримка; документи з питань управління цінovими ризиками	ВІП для менеджера в сфері аналізу та моніторингу ризиків: дані документів та пропозиції щодо удосконалення системи управління ризиками; результати контролю процесу хеджування
Менеджер (управитель) в сфері планування і хеджування ризиків	ВІП для менеджера: звітність за набором показників, що відповідає запиту менеджера; розгляд пропозицій щодо управління ризиками	ВІП для менеджера в сфері планування і хеджування ризиків: результати аналізу та моніторингу ризиків; інформація про стан ризиків; дані оцінки ефективності та доцільності здійснення операцій хеджування	×	ВІП для менеджера в сфері планування і хеджування ризиків: результати контролю грошових потоків за операціями хеджування, за виконанням контрактів з фінансовими інструментами, про законність та доцільність здійснення операцій хеджування, про внутрішні та зовнішні факторів, які впливають на діяльність підприємства та зміну результатів оцінки ризиків; пропозиції щодо удосконалення діяльності з управління цінovими ризиками
Менеджер (управитель) в сфері контролю ризиків	ВІП для менеджера: контракти з фінансовими інструментами; звітність за набором показників, що відповідає запиту контролера щодо процесу хеджування	ВІП для менеджера в сфері контролю ризиків: інформація про ефективність та доцільність здійснення хеджування, дані про стан ризиків	ВІП для менеджера в сфері контролю ризиків: інформація про результати здійснення хеджування; перевірка документів з питань управління цінovими ризиками; консультаційна підтримка; пропозиції за результатами контролю стану ризиків	×

Примітка: – внутрішні комунікаційні зв'язки системи управління цінovими ризиками і підсистеми бухгалтерського обліку; – внутрішні комунікаційні зв'язки в системі управління цінovими ризиками; ВІП – вхідні інформаційні потоки.

3. Аникеев М.Ю. Учет и анализ операций хеджирования в коммерческих организациях: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук: спец. 08.00.12 – Бухгалтерский учет, статистика [Электронный ресурс] / М.Ю. Аникеев. – Ростов-на-Дону, 2007. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/uchet-i-analiz-operatsii-khedzhirovaniya-v-kommercheskikh-organizatsiyakh>.
4. Бойко К.В. Організація обліку хеджування в управлінні підприємством переробної промисловості / К.В. Бойко // Економічний аналіз. – 2010. – Випуск 6. – С. 192-196.
5. Крохичева Г.Е. Корпоративный сетевой учет и отчетность: концепция, методология и организация: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук: спец. 08.00.12 – Бухгалтерский учет, статистика [Электронный ресурс] / Г.Е. Крохичева. – Ростов-на-Дону, 2004. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/korporativnyi-setevoi-uchet-i-otchetnost-kontseptsiya-metodologiya-i-organizatsiya>.
6. Закон України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” № 996-XIV від 16.07.1999 р. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
7. Сушкевич А.Н. Организация бухгалтерского учета в субъектах хозяйствования / А.Н. Сушкевич. – Мн.: Ред. журн. “Пром.-торговое право”, 2004. – 252 с.
8. Соколов Я.В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней: Учебное пособие для вузов / Я.В. Соколов. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 638 с.
9. Кирейцев Г.Г. Функции бухгалтерского учета: методические рекомендации для преподавателей бухгалтерского учета высших и средних сельскохозяйственных заведений научных сотрудников НИИ – специалистов в области учета, контроля и анализа хозяйственной деятельности / Г.Г. Кирейцев. – К.: “УСХА”, 1990. – 240 с.
10. Лаговська О.А. Обліково-аналітичне забезпечення вартісно-орієнтованого управління: теорія та методологія: монографія / О.А. Лаговська. – Житомир: ЖДТУ, 2012. – 676 с.
11. Тренев В.Н. Организационная структура предприятия. ключевые проблемы и направления совершенствования в условиях кризиса / В.Н. Тренев // Вестник научно-технического развития. – № 4 (20). – 2009. – с. 33-45.